

Кудінов В.В.,
доктор технічних наук, професор,
професор кафедри обліку і менеджменту,
Криворізький факультет
Запорізького національного університету

Васильєва С.І.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку та менеджменту,
Криворізький факультет
Запорізького національного університету

Ігнатова О.М.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку та менеджменту,
Криворізький факультет
Запорізького національного університету

Kudinov Valentin,
Doctor of Engineering, Professor,
Professor of the Department of Accounting and Management,
Faculty of Kryvyi Rih
Zaporizhzhya National University

Vasylieva Svitlana,
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Accounting and Management
Zaporizhzhya National University, faculty of ZNU in Kryvyi Rih

Ignatova Olena,
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Accounting and Management
Zaporizhzhya National University, faculty of ZNU in Kryvyi Rih

АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Кудінов В.В., Васильєва С.І., Ігнатова О.М. Аналіз процесу управління необоротними активами підприємства. Досліджено теоретико-методичні підходи до аналізу та оцінки ефективності процесів управління необоротними активами підприємства. Проведено аналіз основних факторів зовнішнього середовища, який показав, що найбільший позитивний вплив на діяльність підприємства має група економічних факторів. Виявлено сильні і слабкі сторони внутрішнього середовища підприємства. Визначена ринкова позиція за допомогою матричних методів. Установлено, що найбільш ефективними і точними методами планування є нормативний метод, програмно-цільовий, ковзної середньої та експоненціального згладжування, на які підприємство і буде орієнтуватися у плановому періоді. Доведено, що від ефективного управління та правильного використання складників необоротних активів підприємства залежать результати його діяльності. Оцінено стан основних фондів та їхній вплив на виробничі процеси підприємства. Проаналізувавши дані, слід відзначити, що збільшилися такі показники, як коефіцієнт вибуття, коефіцієнт інтенсивного оновлення, коефіцієнт придатності, фондооснащеність; знизилися – коефіцієнт оновлення, коефіцієнт приросту.

Ключові слова: управління, ефективність, стратегія, необоротні активи, підприємство.

Кудин В.В., Васильева С.И., Игнатова Е.Н. Анализ процесса управления необратимыми активами предприятия. Исследованы теоретико-методические подходы к анализу и оценке эффективности процессов управления необратимыми активами предприятия. Определена конкурентная позиция предприятия. Проведен анализ основных факторов внешней среды, который показал, что наибольшее положительное влияние на деятельность предприятия имеет группа экономических факторов. Выведено, что предприятие имеет конкурентные преимущества за счет быстрой адаптации к изменениям спроса на продукцию. Определена рыночная позиция с помощью матричных методов. Доказано, что от эффективного управления и правильного использования составляющих необоротных активов предприятия зависят результаты его деятельности. Оценено состояние основных фондов и их влияние на производственные процессы предприятия.

Проанализировав данные, можно отметить, что увеличились такие показатели, как: коэффициент выбытия, коэффициент интенсивного обновления, коэффициент годности, фондооснащенность; снизились – коэффициент обновления, коэффициент прироста.

Ключевые слова: управление, эффективность, стратегия, необоротные активы, предприятие.

Kudinov Valentin, Vasylieva Svitlana, Ignatova Olena. Analysis of the process of management of fixed assets of the enterprise. Development of theoretical and methodological approaches to the analysis and evaluation of the efficiency of processes of management of fixed assets of the enterprise. Disclosure of economic essence of fixed assets of the enterprise; identifying features of crisis management of fixed assets of the enterprise; research on ways to improve the management of fixed assets of the enterprise on the basis of the enterprise crisis program. The competitive position of the enterprise is determined. The analysis of the main factors of the external environment is conducted, which showed that the greatest positive influence on the activity of the enterprise is made by a group of economic factors. The strengths and weaknesses of the internal environment of the enterprise are revealed. A competitive power assessment was conducted and it was found that the company has competitive advantages due to rapid adaptation to changes in product demand. The rating of management of efficiency of providing and use of fixed assets of the enterprise is made. In formulating the critical factors (criteria) of the assessment, the specificity of a particular enterprise, the tasks facing it, production capabilities, and the system of guidelines and values adopted at the enterprise are taken into account. It is established that the most effective and accurate methods of planning were the normative method, program-targeted, moving average and exponential smoothing, which the company will be guided in the planning period. It is proved that the results of its activity depend on the effective management and proper use of constituents of non-current assets of the enterprise. The condition of fixed assets and their influence on the production processes of the enterprise are estimated. After analyzing the data, it should be noted that the following indicators have increased, such as: drop-out rate, intensive upgrade ratio, fitness coefficient, stock; decreased – the refresh rate, the growth rate. A competitive power assessment was conducted and it was found that the company has competitive advantages due to rapid adaptation to changes in product demand.

Key words: management, efficiency, strategy, non-current assets, enterprise.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки України, особливо за умов фінансової кризи та соціально-політичної нестабільності, перед підприємствами стоїть складне завдання забезпечення їх сталого та ефективного функціонування. Негативний вплив на діяльність підприємств здійснюють не тільки фактори зовнішнього середовища, а й відсутність ефективної політики управління необоротними активами. Основні виробничі фонди, що складаються з будинків, споруд, машин, устаткування й інших засобів праці, що беруть участь у процесі виробництва, є основою необоротних активів та діяльності фірми. Тому виробничо-господарська діяльність та фінансовий стан підприємства багато в чому залежать від забезпеченості основними виробничими фондами та їх використання.

Нині важливими проблемами, що потребують вивчення і негайного вирішення, є забезпеченість підприємства та його структурних підрозділів необоротними активами; рівень використання основних фондів і факторів, які впливають на нього; встановлення належної комплектності наявного складу обладнання; вплив ефективності управління необоротними активами на обсяг продукції; резерви підвищення ефективності використання основних фондів.

Визначення основних складників механізму управління необоротними активами підприємства належить до числа найбільш актуальних нині проблем, оскільки високий рівень управління ними дає змогу збільшувати обсяги виробництва і збільшувати прибуток на підприємстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні аспекти визначення та аналізу необоротних активів підприємства досліджувалися зарубіжними та вітчизняними вченими, такими як І.О. Бланк, Г.І. Кіндрацька, П.В. Круш, О.О. Непочатенко, Л.В. Фролова, Г.О. Крамаренко [1-5] та інші. Такі автори, як В.І. Оси-

пов, О.О. Непочатенко, В.І. Блонська, М.В. Володькіна, І.О. Бланк, розкривають сутність поняття лише з боку матеріальних активів, які мають тривалий строк використання та приносять підприємству економічну вигоду. М.В. Володькіна [6] розглядає в сукупності матеріальні та нематеріальні активи. Тому виникає необхідність досліджувати це питання, враховуючи всю сукупність складників необоротних активів.

Необоротні активи – це матеріальне та нематеріальне підґрунтя й основа ефективної діяльності будь-якого підприємства. Розвиток виробництва є невід’ємною складовою частиною розширення діяльності всього підприємства. Таким чином, великої значущості набуває необхідність дослідження ефективності механізму управління, планування та використання основних фондів підприємства.

Формулювання цілей статті. Мета статті – розроблення теоретичних і методичних підходів до аналізу та оцінки ефективності процесів управління необоротними активами підприємства, а саме: розкриття економічної сутності необоротних активів підприємства; виявлення особливостей антикризового управління необоротними активами підприємства; дослідження шляхів підвищення ефективності управління необоротними активами підприємства на основі антикризової програми підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес виробництва будь-якого підприємства здійснюється за умови поєднання робочої сили і засобів виробництва, які складаються із засобів праці та предметів праці. Разом у сукупності вони становлять виробничі засоби підприємства, які поділяються на основні та оборотні. В економічній теорії замість терміна «необоротні активи» використовується категорія «основний капітал», оскільки поняття активу не використовується,

чим і ускладнюється дослідження. Під основним капіталом розуміється частина продуктивного капіталу у формі засобів праці, що функціонує у виробничому процесі протягом багатьох кругообігів, яка частково, в міру зносу, переносить свою вартість на новостворений продукт, відтворюючись через кілька виробничих циклів [3, с. 237].

Особливості управління операційними необоротними активами значною мірою визначаються специфікою циклу їхнього вартісного кругообігу. Характер цього кругообігу можна простежити на рис. 1.

Для оцінки стану та рівня забезпеченості основними фондами найбільш поширена така система показників: коефіцієнт оновлення; коефіцієнт вибуття; коефіцієнт приросту; коефіцієнт інтенсивного онов-

лення; коефіцієнт зносу; коефіцієнт придатності; фондооснащеність; фондоозброєність.

Досліджено діяльність підприємства ТОВ «Будівельник», а саме ефективність використання основних фондів (табл. 1).

Проаналізувавши дані таблиці 1, можна дійти висновку, що у 2016 році збільшилися такі показники, як: фондомісткість на 47,78%, що є негативним, напруженість використання обладнання на 0,13, що показує випуск продукції у розрахунку на одиницю обладнання, що є позитивним.

Для розрахунку інтегрального показника ефективності управління необоротними активами ТОВ «Будівельник» використані дані, наведені у табл. 2. Нормативний ряд має вигляд: $Z_{Пч} > Z_{Врч} > Z_{Вр} > Z_{ОЗ} > Z_{ОА} > Z_{НОА} = Z_{ч}$

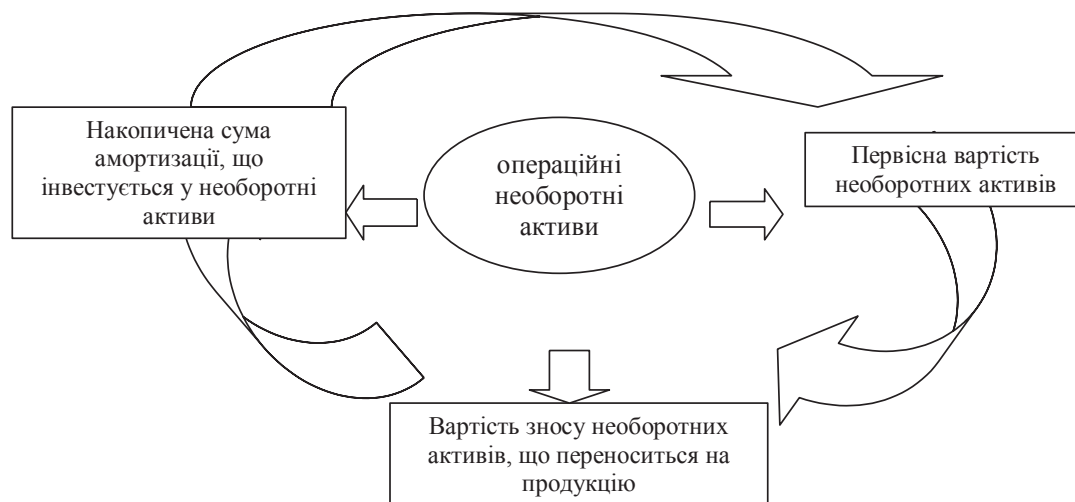

Рис. 1. Характер руху операційних необоротних активів у процесі їх кругообігу

Джерело: [1, с. 162]

Таблиця 1

Показники, які характеризують ефективність використання основних фондів ТОВ «Будівельник»

Показники	Розрахунок		Відхилення, +/-	Темп зміни, %
	2015 р.	2016 р.		
Фондовіддача	33,38	22,59	-10,79	67,67
Фондомісткість	0,03	0,04	0,01	147,78
Рентабельність основних засобів	218,40	55,62	-162,78	25,47
Інтегральний показник використання основних засобів	0,61	-	-	
Напруженість використання обладнання	51,17	36,56	-14,61	71,44
Напруженість використання виробничих площ	1,75	1,88	0,13	107,17
Коефіцієнт екстенсивного використання машин і обладнання	1,00	1,00	0,00	100,00

Таблиця 2

Показники для розрахунку інтегрального показника ефективності управління необоротними активами ТОВ «Будівельник»

Показники	Умове позначення	Нормативний ряд	2015 рік	2016 рік	Темп зміни	Фактичний ряд
Виручка від реалізації	Вр	3	1500,9	1649,5	109,90	3
Чиста виручка від реалізації	Врч	2	1251,9	1374,6	109,80	4
Чистий прибуток	Пч	1	81,9	73,1	89,26	7
Середньорічна вартість основних засобів (первісна)	ОЗ	4	146	168,9	115,68	2
Чисельність працівників	Ч	6,5	10	10	100,00	5
Оборотні активи	ОА	5	310	295,35	95,27	6
Необоротні активи	НОА	6,5	37,5	61,05	162,80	1

Для визначення ринкової позиції було проведено дослідження серед таких конкурентів: 1) ТОВ «Будівельник»; 2) ТОВ «Промбуд»; 3) ПП «Будкомплекс»; 4) ПП «Стройсервіс».

Використання моделі Хофера–Шендела дає змогу визначити стадії життєвого циклу ринку. При цьому як досліджувані параметри використовують такі змінні: темпи зростання ринку, темпи технологічних змін продукту, темпи технологічних змін процесу, зміни в зростанні ринку, сегментація ринку і функціональне значення (рис. 2).

Згідно з матрицею Хофера–Шендела ТОВ «Будівельник» слід проводити більш агресивну політику щодо своїх конкурентів. Це включає в себе збільшення акценту на розвиток маркетингової діяльності – розширення збутової мережі продукції підприємства, збільшення рекламних площ, націлених на просування товарів на новий ринок; посилення внутрішнього контролю та сили внутрішніх зв'язків структурних підрозділів. Успішна діяльність підприємства може бути досягнута завдяки своєчасним та правильним рішенням вищого менеджменту в поточній роботі і в питаннях стратегії, яка спрямована на підвищення конкурентоспроможності продукції та підприємства загалом.

Підвищенню фондівдачі сприяє підвищення кваліфікації працівників, а також матеріальне і моральне заохочення працівників за дбайливе та ефективне використання техніки. На функціонування підприємства значною мірою впливають несприятливі сучасні економічні умови. Тому завжди є потреба використання нових методів управління для можливості передбачити та мінімізувати цей вплив [7].

Проведено аналіз ефективності діяльності ТОВ «Будівельник» на основі методу управління – збалансованої системи показників (ЗСП) [8].

На етапі підготовки до побудови ЗСП розроблено стратегію, визначені ключові фактори успіху (перспективи) і прийнято рішення, для яких організаційних одиниць і рівнів потрібно розробити ЗСП.

Отже, для ефективного управління необоротними активами підприємства є доцільним: побудова збалансованої системи показників підприємства; аналіз досягнення стратегічних цілей підприємства, виходячи з фак-

тичних значень ключових показників; балансування системи показників з метою визначення ефективних параметрів системи управління; оцінка застосовуваних технологій, яка їх відповідність вибраній стратегії, які інвестиції потрібно здійснити в розвиток із метою досягнення довгострокових цілей організації (табл. 3).

Для визначення стратегії управління необоротними активами доцільно визначити загальну стратегію підприємства.

Під час формулювання критичних факторів (критеріїв) оцінки береться до уваги специфіка конкретного підприємства, завдання, що стоять перед ним, виробничі можливості, а також прийнята на підприємстві система орієнтирів і цінностей. Базові стратегії підприємства проведені за допомогою SPACE-методу (табл. 4).

Відповідно до розрахунків підприємству відповідає «агресивна стратегія». Згідно з цим, воно має досить сильних сторін і високих можливостей розвитку в галузі для того, щоб упроваджувати інновації з розвитку необоротних активів без негативних наслідків для діяльності.

Для планування основних показників необоротних активів підприємства важливим є складник розроблення політики управління основними фондами підприємства, тому необхідно правильно вибрати методи, які б найточніше визначили планове значення основних фондів.

У процесі планування основних фондів були використані такі методи: 1) прогнозування основних фондів на основі ковзної середньої; 2) прогнозування основних фондів з використанням функції експоненціального згладжування; 3) планування основних фондів за допомогою економіко-математичного методу; 4) планування основних фондів за допомогою нормативного методу; 5) планування основних фондів за допомогою програмно-цільового методу. Проведено прогнозування основних фондів з використанням функції експоненціального згладжування (табл. 5).

З даних табл. 5 можна дійти висновку, що потреба в основних фондах підприємства на перший квартал 2018 року становить 68,71 тис. грн.

Висновки. Визначено конкурентну позицію підприємства. Проведено аналіз основних факторів зовнішнього середовища, який показав, що найбільший позитивний вплив на діяльність підприємства має група економічних

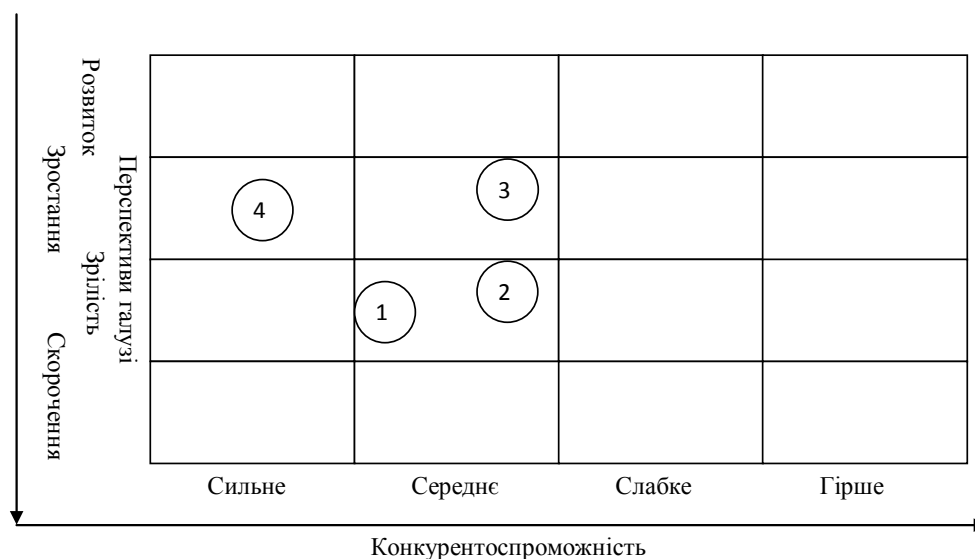

Рис. 2. Позиціонування підприємств-конкурентів за моделлю Хофера–Шендела

Таблиця 3

Ключові фактори успіху ТОВ «Будівельник»

Фактори успіху	Параметри успіху
Фінанси	Збільшення чистого прибутку
	Збільшення вартості оборотних активів
	Можливість зменшення собівартості продукції
Виробництво	Оновлення застарілого обладнання
	Ефективна робота з постачальниками
	Постійний контроль якості продукції
Стан та рівень забезпеченості НОА	Інтенсивність оновлення необоротних активів
	Зменшення вибуття НОА
Ефективність використання НОА	Можливість ефективного використання НОА
	Задіяна сума основних засобів
	Висока рентабельність НОА
	Достатня кількість випуску продукції
Персонал	Досвід роботи персоналу
	Розвиток здібностей робітників

Таблиця 4

Визначення характеру поведінки ТОВ «Будівельник» на ринку

Критерії	Оцінка в балах	Вага	Зважена оцінка в балах
Фінансова сила підприємства	5,8–7,1		
Рентабельність вкладеного капіталу	4–6	0,3	1,2–1,8
Стабільність отримання прибутку	7–8	0,4	2,8–3,2
Ліквідність	6–7	0,3	1,8–2,1
Конкурентоспроможність підприємства	4,7–5,9		
Частка підприємства на ринку	8–9	0,3	2,4–2,7
Можливість активного впливу на рівень цін і витрат	3–4	0,5	1,5–2,0
Рентабельність продажу	4–6	0,2	0,8–1,2
Привабливість галузі	6,7–8,0		
Характеристика конкурентної ситуації	7–8	0,4	2,8–3,2
Стадія життєвого циклу галузі	6–8	0,3	1,8–2,4
Залежність розвитку галузі від кон'юнктури	7–8	0,3	2,1–2,4
Стабільність галузі	4,9–6,3		
Тривалість життєвого циклу галузі	7–8	0,3	2,1–2,4
Ступінь інноваційної галузі	4–5	0,3	1,2–1,5
Маркетингові та рекламні можливості	4–6	0,4	1,6–2,4

Таблиця 5

Прогнозування основних фондів за допомогою методу «ковзна середня» (тис. грн)

№	Прогнозний показник середньорічної вартості основних фондів	Ср. знач 1	Ср. знач 2	Ср. знач 3	Ср. знач 4	Зміна показника в середньому	Прогноз
1	19,00						
2	39,50						
3	50,50	36,33					
4	68,00	52,67					
5	66,00	61,50	50,17				
6	57,85	63,95	59,37				
7	64,85	62,90	62,78	57,44			
8	57,70	60,13	62,33	61,49	59,47	1,93	
9							68,71

факторів. Виявлено сильні і слабкі сторони внутрішнього середовища підприємства. Проведена оцінка конкурентної сили і виявлено, що підприємство має конкурентні переваги за рахунок швидкої адаптації до змін попиту на продукцію. Проведено рейтингову оцінку стану управління ефективністю забезпечення та використання необоротних активів підприємства. Підприємство має «агресивну стратегію». Згідно з цим, воно має досить сильних

сторін і високих можливостей розвитку в галузі для того, щоб упроваджувати інновації щодо розвитку необоротних активів без негативних наслідків для діяльності. Для подальшої ефективної діяльності підприємства запропоновано використання стратегії лідерства у диференціації. Доведено, що від ефективного управління та правильного використання складників необоротних активів підприємства залежать результати його діяльності.

Список використаних джерел:

1. Бланк И.А. Управление активами и капиталом предприятия Київ: Ника-Центр, Эльга, 2003. 448 с.
2. Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г. Економічний аналіз: теорія і практика: підручник. Львів: Магнолія, 2008. 440 с.
3. Круш П.В., Клименко О.В., Подвігіна В.І. Капітал, основні та оборотні засоби підприємства: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 328 с.
4. Фролова Л.В., Шаруга С.М. Формализация планово-экономических расчетов к бизнес-плану развития предприятия: учебное пособие. Донецк: ДонГУЭТ, 2003. 197 с.
5. Крамаренко Г.О. Фінансовий менеджмент: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 520 с. URL: http://pidruchniki.ws/1593110643650/finansi/upravlinnya_neoborotnimi_aktivami (дата звернення: 11.10.2019)
6. Володькіна М.В. Економіка промислового підприємства: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 196 с.
7. Ігнашкіна Т.Б. Методичні підходи до оцінки ефективності відтворення основних фондів підприємства. *Економіка та держава*. 2011. № 1. С. 61–63.
8. Погостинская Н.Н., Погостинский Ю.А., Жамбекова Р.А. Экономическая диагностика: теория и методы. Нальчик: Эльбрус, 2007. 320 с.

References:

1. Blank, Y.A. (2003). *Upravlenye aktyvamy y kapytalom predpriyatiya* [Asset and capital management], Kyiv: Nyka-Tsentr. (in Ukrainian)
2. Kindrats'ka, H.I. Bilyk, M.S. and Zahorodnij, A.H. (2008), *Ekonomichnyj analiz: teoriia i praktyka: pidruch.* [Economic analysis: theory and practice: textbook], L'viv: Mahnoliia. (in Ukrainian)
3. Krush, P.V. Klymenko, O.V. and Podvihina, V.I. (2008), *Kapital, osnovni ta oborotni zasoby pidpriemstva: navchal'niy posibnik.* [Capital, fixed assets and working capital of the enterprise: tutorial] Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. (in Ukrainian)
4. Frolova, L.V. and Sharuha, S.M. (2003). *Barantseva Formalyzatsiya planovo-ekonomicheskikh raschetov k byznes-planu razvytiya predpriyatiya: ucheb. pos.* [Formalization of planning and economic calculations to the business development plan of the enterprise: studies. Pic.]. Donetsk: DonHUET. (in Ukrainian)
5. Kramarenko, H.O. (2009). *Finansovyj menedzhment: pidruch.* [Financial management: a textbook]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury, available at: http://pidruchniki.ws/1593110643650/finansi/upravlinnya_neoborotnimi_aktivami (accessed 11 october 2019). (in Ukrainian)
6. Volod'kina, M.V. (2004). *Ekonomika promyslovoho pidpriemstva: navchal'niy posibnik.* [Economics of Industrial Enterprise: tutorial]. Kyiv: Tsentr navchal'noi literatury. (in Ukrainian)
7. Ihnashkina, T.B. (2011). *Metodichni pidkhodi do otsinki effektivnosti vidtvorennia osnovnykh fondiv pidpriemstva* [Methodical approaches to estimation of efficiency of reproduction of fixed assets of the enterprise]. *Ekonomika ta derzhava*. vol. 1, pp. 61–63. (in Ukrainian)
8. Pohostynskaia, N.N. Pohostynskyj, Yu.A. and Zhambekova, R.A. (2007). *Ekonomicheskaya dyagnostyka: teoriya y metody.* [Economic diagnostics: theory and methods]. Nal'chik: El'brus. (in Russian)